

MA DEGREE (PGCSS) EXAMINATION NOVEMBER - 2013

Faculty of Language and Literature

III Semester

Sanskrit (Special) Sahitya

Course XI

Core XI -TECHNICAL LITERATURE IN SANSKRIT

Time : Three Hours

Maximum Weight : 30

Answers may be written either in Sanskrit or in English. In writing Sanskrit Devanagari script should be used.

- I पुटेनैकेन पञ्चानामुत्तरं लिखत
- 1 चाणक्यः कः ? पुरातनभारतीयसाम्पदिकविचारे तेषां प्राधान्यम् किम्?
  - 2 कौटिल्यस्य कालनिर्णयं कुरुत।
  - 3 दुर्गो नाम कः? विशदयत।
  - 4 मिथ्यावादी कः? तस्य दण्डः कीदृशः?
  - 5 अध्यक्षाणां नित्यं परीक्षां कारयेत। कुतः? परीक्षाभावे कः दोषः?
  - 6 शिक्षा नाम का?
  - 7 पाणिनीयशिक्षानुसारं वर्णानामुच्चारणप्रक्रियां विशदयत।
  - 8 कल्पसूत्राणां प्राधान्यं किम्? 5x1=5
- II पुटद्वयेन पञ्च समाधत्त
- 9 अध्यक्षप्रचारनामकद्वितीयाधिकरणे प्रतिपादितान् विषयान् क्रोडीकृत्य लिखत।
  - 10 अपराधं सहेतालपं तुष्येदल्पेऽपि चोदये।
महोपकारं चाध्यक्षं प्रग्रहेणाभिपूजयेत्॥ व्याख्यात।
  - 11 अपि शक्या गतिर्जातुं पततां खे पतत्रिणाम्।
न तु प्रच्छन्नभावानां युक्तानां चरतां गतिः॥
अस्त्रावयेच्चोपचितान् विपर्यस्येच्च कर्मसु।
यथा न भक्षयन्त्यर्थं भक्षितं निर्वमन्ति वा॥ व्याख्यात
  - 12 शासनप्रधानाः हि राजानः - विशदयत।
  - 13 शिक्षोक्तस्थानान्युक्त्वा वर्णान् विभजत।
  - 14 मन्त्रो हि नास्वरतो वर्णतो वा ... स्वरतोऽपराधान्। व्याख्यात।
  - 15 एवं कुर्यात् समुदयं वृद्धिं चायस्य दर्शयेत्।
हासं व्ययस्य च प्राज्ञः साधयेच्च विपर्ययम्॥ व्याख्यात।
  - 16 अर्थशास्त्रोक्तदिशा कोशं कथमवेक्षेत। 5x2=10
- III उपन्यासेन त्रयाणामुत्तरं लिखत
- 17 अध्यक्षाणां एकचत्वारिंशत् हरणोपायान् लिखत।
  - 18 पुरातनभारते अर्थशास्त्रस्य योगदानं विशदयत।
  - 19 धर्मसूत्राणां प्राधान्यं विशदयत।
  - 20 वेदाङ्गानां प्राधान्यं किमिति विशदयत।
  - 21 उपयुक्तपरीक्षायाः आवश्यकतामर्थशास्त्रोक्तरीत्या विवृणुत।
  - 22 अक्षपटले गाणनिक्याधिकारः इति सूत्रं व्याख्यात॥ 3x5=15

MA DEGREE (PGCSS) EXAMINATION NOVEMBER - 2013

Faculty of Language and Literature

III Semester

Sanskrit (Special) Sahitya

Course XII

Core XII Sanskrit Poetics IV

Time : Three Hours

Maximum Weight : 30

Text for Study : 1 व्यक्तिविवेकः - प्रथमविमर्शे ध्वनिलक्षणे दशदोषनिरूपणपर्यन्तम्।

2 काव्यमीमांसा - अध्यायाः - IV, V, X, XIV

संस्कृतभाषया उत्तराणि देयानि। देवनागरी लिपिरुपयोक्तव्या।

I पुटेनैकेन पञ्चानामुत्तरं लिखत

1 एतच्च विविच्यमानमनुमानस्यैव सङ्गच्छते। विशदयत।

2 अभिधाप्युपादानमर्हत्येव। कुतः?

3 अनुमेयार्थः कतिविधः ? के च ते ?

4 अन्ये हेत्वादयो अन्य एव विभावादयः - विशदयत।

5 सा त्रिप्रकारापि कवीनामुपकर्त्री - सप्रकरणं व्यख्यात।

6 पञ्च काव्यमहापदः - प्रकरणं निर्दिश्याशयं स्पष्टयत।

7 काव्यकविः पुनरष्टधा- स्पष्टयत।

8 स च त्रिधा स्वर्ग्यो भौमः पातालीयश्च - सप्रकरणं व्याख्यात।

5x1=5

II पुटद्वयेन पञ्च समाधत्त

9 महिमभट्टस्य मतानुसारं अर्थभेदाः तेषां स्वरूपं च स्पष्टयत।

10 प्रमाणानि कानि? महिमभट्टोक्तदिशा विशदयत।

11 वाच्यस्तदनुमितो वा यत्रार्थोऽर्थान्तरं प्रकाशयति।

सम्बन्धतः कुतश्चित् सा काव्यानुमितिरित्युक्ता। विशदयत

12 न व्यञ्जकत्वमनयोः - शब्दार्थयोः व्यञ्जकत्वं महिमभट्टोक्तदिशा निराकुरुत।

13 कविचर्या विशदयत।

14 कवेरवस्थां राजशेखरोक्तदिशा प्रतिपादयत।

15 कविप्रभेदान् विशदयत।

16 कवेरुत्पत्तिं निरूपयत।

5x2=10

III उपन्यासेन त्रयाणामुत्तरं लिखत

17 महिमभट्टोक्तदिशा व्यञ्जनां खण्डयत।

18 ध्वनिलक्षणे महिमभट्टेन निर्दिष्टान् दशदोषान् संक्षिप्य लिखत।

19 एवञ्च विपच्य घटो भवतीति क्तवोऽस्य पूर्वकालत्वं घटनापेक्षं ज्ञेयं भवनापेक्षं तु नासमन्वयतः - विशदयत।

20 राजशेखरस्य रचनावैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।

21 काव्यपाकं राजशेखरोक्तदिशा विवृणुत।

22 कविसमयमधिकृत्य उपन्यसत

3x5=15

MA DEGREE (PGCSS) EXAMINATION NOVEMBER - 2013

Faculty of Language and Literature

III Semester

Sanskrit (Special) Sahitya

Course XIII

Core XIII - Sanskrit Poetics V - Thoery of Dhvani II

Time : Three Hours

Maximum Weight : 30

Text for Study : 1 ध्वन्यालोकः - III, IV उद्योतौ

संस्कृतभाषया उत्तराणि देयानि। देवनागरी लिपिरुपयोक्तव्या।

I पुटेनैकेन पञ्चानामुत्तरं लिखत

- 1 अत्यन्ततिरस्कृतवाच्यस्य पदप्रकाशतां सोदाहरणं विशदयत।
- 2 सुबन्तस्य व्यञ्जकत्वमुदाहरत।
- 3 आनन्दवर्धनोक्तदिशा चित्रकाव्यं लक्षयत।
- 4 शब्दशक्त्युद्भवध्वनेः वाक्यप्रकारतामुदाहरत।
- 5 अनेनानन्त्यमायाति - केन? कः?
- 6 प्रतिभाप्राधान्यं आनन्दवर्धनोक्तदिशा प्रतिपादयत।
- 7 वाणी नवत्वमायाति - कदा?
- 8 वर्णानां द्योतकत्वं कथं भवति?

5x1=5

II पुटद्वयेन पञ्च समाधत्त

- 9 मधुमास इव द्रुमाः - विशदयत।
- 10 कालस्य व्यञ्जकत्वम्।
- 11 लक्ष्यक्रमव्यङ्ग्ये प्रबन्धद्योतकत्वं कथं भवति?
- 12 तस्मात् सर्वत्र प्रसादोऽनुसर्तव्यः। विशदयत।
- 13 कविसंवादं आनन्दवर्धनोक्तदिशा विशदयत।
- 14 रसादिमय एकस्मिन् कविः स्यादवधानवान्। कस्मात्?
- 15 अनौचित्यादृते नान्यद्रसभङ्गस्य कारणम्।
- 16 प्रसिद्धौचित्यबन्धस्तु रसस्योपनिषत्परा। विशदयत।
- 17 सुप्तिङ्वचनसम्बन्धैस्तथा कारकशक्तिभिः।
- 18 कृत्तद्धितसमासैश्च द्योत्योऽलक्ष्यक्रमः क्वचित्।। विशदयत।

5x2=10

III उपन्यासेन त्रयाणामुत्तरं लिखत

- 17 गुणानाश्रित्य तिष्ठन्ती माधुर्यादीन् व्यनक्ति सा। का? विशदयत
- 18 आनन्दवर्धनमते विरोधिरसपरिहारः।
- 19 गुणीभूतव्यङ्ग्यस्य प्राधान्यं विशदयत।
- 20 प्रबन्धात्मनः ध्वनेः प्रकाशनं ध्वनिकारोक्तदिशा विवृणुत।
- 21 महाभारते अङ्गिरसः।
- 22 अवस्थादेशकालादिविशेषैरपि जायते।
- 23 आनन्त्यमेव वाच्यस्य शुद्धस्यापि स्वभावतः।। विशदयत।

3x5=15MA

MA DEGREE (PGCSS) EXAMINATION NOVEMBER - 2013

Faculty of Language and Literature

III Semester Sanskrit (Special) Sahitya

Course XIV

Core XIV - Sanskrit Poetics VI - Post Dhvani Theories

Time : Three Hours

Maximum Weight : 30

Text for Study : 1 *Vakroktijivita* of Kuntaka - Chapter I

2 *Aucityavicāracarca* of Kṣemendra (Upto the Concept of Rasasañkara)

संस्कृतभाषया उत्तराणि देयानि। देवनागरी लिपिरुपयोक्तव्या।

I पुटेनैकेन पञ्चानामुत्तरं लिखत

- 1 कुन्तकोक्तदिशा काव्यलक्षणं विशदयत।
- 2 शब्दार्थो सहितावेव प्रतीतौ स्फुरतः सदा - स्पष्टयत।
- 3 रामोऽस्मि सर्वं सहे - अत्र का वक्रता ? विशदयत।
- 4 वाच्यस्य विन्यासो बन्ध उच्यते। बन्धः कीदृशः विशदयत।
- 5 पदौचित्यमनौचित्यं च लक्षणमुक्त्वा लक्ष्ये योजयत।
- 6 क्षेमेन्द्रेण प्रतिपादितानि २७ औचित्यस्थानानि कानि ? विशदयत।
- 7 प्रबन्धगतौचित्यमनौचित्यं च ।
- 8 अलङ्कारौचित्यमनौचित्यं च लक्षणोदहरणद्वारा विशदयत।

5x1=5

II पुटद्वयेन पञ्च समाधत्त

- 9 कुन्तकमतानुसारं काव्यप्रयोजनानि विशदयत।
- 10 का नाम वक्रोक्तिः ? विशदयत।
- 11 स्वभावोक्तेः अलङ्कारत्वं निराकुरुत।
- 12 मैथिली तस्य दाराः - वक्रताप्रकारं विशदयत।
- 13 “अलङ्कारास्त्वलङ्काराः गुणा एव गुणाः सदा।
औचित्यं रससिद्धस्य स्थिरं काव्यस्य जीवितम्।।” विशदयत।
- 14 “वर्णप्रकर्षे सति कर्णिकारं दुनोति निर्गन्धतया स्म चेतः।
प्रायेण सामग्र्यविधौ गुणानां पराङ्मुखी विश्वसृजः प्रवृत्तिः।।” अत्र किमनौचित्यम् ? कुतः ? विशदयत।
- 15 “देवो दयावान् विजयो जितात्मा यमौ मनःसंयममाननीयौ
इति ब्रुवाणः स्वभुजं प्रमार्ष्टि यः कीचकाकालिककालदण्डम्।
धीरः स किर्मीरजडासुरारिः कुबेरशौर्यप्रशमोपदेष्टा
दृष्टा हिडिम्बादयितः कुरूणां पर्यन्तरेखागणनाकृतान्तः।।” अत्र किं कृतमौचित्यम् ? विशदयत।
- 16 “अनौचित्येन संस्पृष्टः कस्येष्टो रससङ्करः ” उदाहरणद्वारा स्पष्टयत।

5x2=10

III उपन्यासेन त्रयाणामुत्तरं लिखत

- 17 “कविव्यापारवक्रत्वप्रकाराः सम्भवन्ति षड् ” - वक्रताप्रकारान् विशदयत।
- 18 कुन्तकोक्तदिशा काव्यमार्गान् प्रतिपादयत।
- 19 काव्यगुणान् प्रतिपादयत।
- 20 क्षेमेन्द्रमते रसौचित्यमनौचित्यं सोदाहरणं प्रतिपादयत।
- 21 यस्य जीवितमौचित्यं विचिन्त्यापि न दृश्यते। कस्य ? कुतः ? विशदयत।
- 22 काव्यस्य सकलशरीरव्यापि जीवितमौचित्यं स्फुटत्वेन स्फुरदवभासते - कुत्र ? क्षेमेन्द्रोक्तदिशा विशदयत।

DEGREE (PGCSS) EXAMINATION NOVEMBER - 2013

Faculty of Language and Literature

III Semester

Sanskrit (Special) Sahitya

Course XV**Core XV****Theist Systems of Philosophy with Special Reference to
Nyāsiddhāntamuktāvali -Śabdakhanda**

Time : Three Hours

Maximum Weight : 30

Answers may be written either in Sanskrit or in English. In writing Sanskrit Devanagari script should be used.

- I पुटेनैकेन पञ्चानामुत्तरं लिखत
- 1 तात्पर्यज्ञानं विशदयत ।
  - 2 लक्षितलक्षणायाः स्वरूपं किम् ?
  - 3 आख्यातस्य कर्तारि शक्तिस्वीकारे को दोषः ?
  - 4 यवमयश्चरुर्भवति इत्यत्र यवपदस्य शक्तिग्रहः केन उपायेन ?
  - 5 Explain the the means of valid knowledge according to Nyāya Philosophy
  - 6 Which are the eight steps for getting full control over the mind according to Yoga Philosophy?
  - 7 The concept of mokṣā in the Vedantic View.
  - 8 Explain the Atomic theory of Vaiśeṣikas. 5x1=5
- II पुटद्वयेन पञ्च समाधत्त
- 9 पदं कतिविधम् ?
  - 10 समासस्थले नैयायिकाः लक्षणां स्वीकुर्वन्ति वा न वा ?
  - 11 अत्रैव शक्तिज्ञानस्य उपयोगः - कुत्र ? विशदयत ।
  - 12 एतेन तावद्वर्णाभिव्यङ्ग्यः पदस्फोटोऽपि निरस्तः - विशदयत ।
  - 13 The concept of Puruṣa according to Sāṅkhya Philosophy
  - 14 The Concept of Brahman according to the Vedantic View.
  - 15 What are the main aims of “Darśanas”
  - 16 Explain the causation. 5x2=10
- III उपन्यासेन त्रयाणामुत्तरं लिखत
- 17 शाब्दबोधकारणानि ।
  - 18 जात्याकृतिविशिष्टव्यक्तौ शक्तिः इति न्यायमतं स्थापयत ।
  - 19 शक्तिग्रहोपायाः के ? विशदयत ।
  - 20 The main features of the orthodox systems of philosophy
  - 21 Explain the Prāmāṇyavāda.
  - 22 The nature and scope of Philosophy 3x5=15